

Таблиця 3

Основні показники фінансових рахунків України в 2005-2010 роках, млн. грн.

Роки	Уся економіка			Сектори						
				S.11		S.12		S.13		S.11
	ЧК\ЧЗ у рахунку капіталу	ЧК\ЧЗ у фін. рахунку	Стат. роз-біжність	ЧК\ЧЗ у рахунку капіталу	ЧК\ЧЗ у фін. рахунку	ЧК\ЧЗ у рахунку капіталу	ЧК\ЧЗ у рахунку капіталу	ЧК\ЧЗ у фін. рахунку	ЧК\ЧЗ у фін. рахунку	
2005	13156	12197	959	-33752	-30816	10155	-3212	-4750	-1451	1151
2006	-7745	-7190	-555	-47042	-52187	12576	-15017	-10474	-7215	1141
2007	-26086	-32026	5940	-71818	-78938	20873	-17899	-13335	-9335	1130
2008	-67384	-62783	-4601	-109585	-113656	35994	-40486	-16624	-12387	1195
2009	516	-5909	6425	-38765	-61795	24927	-22357	-55938	-36360	48296
2010	-791	-11819	11028	-99752	-102163	30508	23251	-74865	-75630	142289
2011	-60830	-73184	12254	-145487	-153682	-2574	-5066	-38292	-39472	124282

Дані табл. 3 свідчать про значну секторну незбалансованість у 2005 р. за секторами S.12 «Фінансові корпорації» та S.13 «Сектор загального державного управління» та в 2009 р. – за секторами S.11, S.12 та S.13. Так, у 2009 році за сектором нефінансових корпорацій обсяг запозичень у рахунку капіталу оцінювався в 38,8 млрд. грн., тоді як у фінансовому рахунку він складав 61,8 млрд. грн., запозичення сектору державного управління оцінювалися відповідно в 55,9 млрд. грн. та в 36,7 млрд. грн. У 2011 р. найбільша незбалансованість спостерігається за сектором S.12 «Фінансові корпорації»: обсяг запозичень у рахунку капіталу оцінювався в 2,6 млрд.грн., тоді як у фінансовому рахунку він складав 5,1 млрд. грн.

Таким чином, аналіз рахунку капіталу та фінансового рахунку СНР свідчить про те, що в фінансовій системі України на протязі останніх років мало місце чисте запозичення, тобто нестача фінансових ресурсів для розвитку економіки, які були запозичені у нерезидентів. Крім того, проведений аналіз дав можливість встановити, що для підтримки стабільності фінансової системи держави та її подальшого розвитку необхідно забезпечити стабільність сектора державного управління та нефінансових корпорацій.

Література

1. Герасименко С.С. Система національних рахунків: навч. посіб. / С.С.Герасименко, В.А.Головко, І.М.Нікітіна. – К.: ІВЦ Держкомстату України, 2005. – 217 с.
2. Головко В. Квартальні фінансові рахунки: методологічні та практичні аспекти складання [Текст] / В.Головко, А.Тетерук // Вісник НБУ. – 2011. – №8. – С.12-18.
3. Головко В. Система національних рахунків України: вчора, сьогодні, завтра [Текст] / В. Головко // Вісник Національного банку України. – 2011. – №4. – С.3-6.
4. Сайт Державної служби статистики України. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.ukrstat.gov.ua/>.
5. Система национальных счетов – инструмент макроэкономического анализа / под ред. Ю.И. Иванова – М.: Финстатинформ, 1996. – 285 с.
6. Система национальных счетов 1993 года (System.of.National.Accounts.1993) (New York: a publication of the Commission of the European Communities, International Monetary Fund, Organization for Economic Cooperation and Development, United Nations, and the World Bank, 1993) [Электронный ресурс]. – Режим доступу: <http://unstats.un.org/unsd/sna1993/introduction.asp>.

338.432:338.439.5/6 (477)

Острянина С.В., к.е.н., доцент,
Вищий навчальний заклад Укоопспілки
«Полтавський університет економіки і торгівлі»

ПЕРСПЕКТИВНІ НАПРЯМИ РОЗВИТКУ АГРОПРОМИСЛОВОГО КОМПЛЕКСУ У КОНТЕКСТІ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ПРОДОВОЛЬЧОЇ БЕЗПЕКИ УКРАЇНИ

Агропромисловий комплекс України (АПК) – важливий сектор національної економіки, який об'єднує різні види економічної діяльності щодо виробництва сільськогосподарської продукції, продуктів харчування, а також доставки їх до кінцевого споживача. Посткризове відновлення економіки України

вимагає розвитку аграрного виробництва на інтенсивній основі, що дозволить забезпечити продовольчу безпеку країни, гарантуючи кожній особі можливість повноцінного раціонального харчування якісними та безпечними продуктами харчування, а також реалізувати конкурентні переваги країни на світових ринках продовольства. Продовольча безпека України в період трансформації її економічної системи та соціального устрою на засадах ринкових відносин є тією сферою суспільного буття, що не втрачає актуальності на будь-яких стадіях трансформаційного періоду її розвитку. Наявність як позитивних, так і негативних тенденцій у сфері виробництва і рівня споживання продовольства мають безпосередній вплив на стан добробуту і рівня життя всього населення України. Виробництво харчової продукції у більшості випадків низької якості, є досить нестійким до коливань ринкового попиту, що, у свою чергу, зумовлює зростання обсягів імпортованих продуктів харчування.

Значний внесок у розробку теорії забезпечення продовольчої безпеки, зробили такі українські та зарубіжні вчені як О.І. Гойчук, І.С. Чорнодід, А.П. Гайдуцький, В.А. Муштай, О.В. Шумкова, Н.М. Ткачова, Л.І. Абалкін, З.М. Ільїна та ін. Здебільшого у публікаціях з досліджуваної проблеми з'ясовуються питання щодо сутності, місця і значення продовольчої безпеки у системі загальноекономічної безпеки держави; аналізується структура та рівні продовольчої безпеки. В.В. Юрчишин та П.Т. Саблук розглядають реформування АПК як основу продовольчого забезпечення країни [1]. А.П. Гайдуцький робить наголос на важливості залучення інвестицій у економіку країн для розв'язання продовольчої проблеми [2].

Однак, необхідно констатувати, що недостатньо уваги приділяється дослідженню продовольчих ресурсів, що формуються у сфері агропромислового виробництва, адже агропромисловий підкомплекс є гарантом соціально-економічної стабільності суспільства, економічної безпеки та політичної незалежності держави.

Метою статті є оцінка сучасного стану продовольчої безпеки України, дослідження кризових явищ у сільському господарстві, що вплинули на погіршення стану продовольчої безпеки та запропонувати перспективні напрями розвитку аграрного сектора економіки у забезпеченні конкурентних позицій на продовольчому ринку.

Починаючи з 2000 року, поетапно відбулось подолання негативної тенденції зниження виробництва валової сільськогосподарської продукції. У 2010 році в країні нараховувалося 56 тис. аграрних підприємств різних організаційно-правових форм господарювання, які використовували 21,6 млн. га сільськогосподарських угідь. В Україні виробляють близько 1,6-1,8% світових обсягів зерна, 20-21% – насіння соняшнику та соняшникової олії, 6,4-6,7% – цукрових буряків, 6% – картоплі, 2,2% – молока.

Фінансово-економічна криза, що розпочалася в 2008 році, на думку багатьох експертів, поклала початок новому етапу розвитку світової економіки. Важливою особливістю цього етапу з точки зору можливостей збалансованого розвитку є перехід людства до розвитку в умовах дефіциту та обмеження ресурсів, насамперед продовольчих і енергетичних, а також ресурсів якісної води. На відміну від усіх попередніх, цей період може набути перманентного характеру, якщо суспільство, з одного боку, не зможе вийти на нові технологічні рубежі свого розвитку, а з іншого, – не забезпечить раціонального споживання, не визначиться із моделями природокористування в межах окремих регіонів та планети загалом.

Стійку динаміку зростання у 2011 р. демонструвало сільське господарство за рахунок збільшення обсягів виробництва. Так, за попередніми даними, у 2011 р. порівняно з 2010 р. виробництво зросло на 19,9 %, насамперед у Сумській і Чернігівській областях. Така динаміка дозволила цьому сектору набути значення одного із важливих рушіїв економічного зростання. Сільськогосподарське виробництво стало основним джерелом прискорення зростання ВВП у II півріччі, коли воно сформувало понад 45 % (2,5 із 5,6 в. п.) приросту валової доданої вартості. Україні вдалося значно перевищити обсяги виробництва продовольства над обсягами його споживання населенням. Завдяки цьому на третину зріс експорт сільськогосподарської продукції, обсяги якого майже втричі перевищують обсяги імпорту.

Цього досягнуто насамперед завдяки суттєвому зростанню виробництва продукції рослинництва (на 28,2 %). Зібрано рекордний за всю історію України урожай зерна – 56,7 млн т, у т. ч. 22,3 млн т пшениці, з якої продовольча складає 60 %. Найбільше зерна зібрано у Полтавській, Вінницькій, Черкаській, Дніпропетровській і Харківській областях. Такі результати досягнуто завдяки поліпшенню технологій, удосконаленню системи насінництва, підживлення та захисту рослин, а також технічного забезпечення галузі [3].

Дещо поліпшилася ситуація в галузі тваринництва, де виробництво зросло на 2,5 %, а в окремих регіонах – на понад 15 % (Івано-Франківська, Хмельницька, Тернопільська, Рівненська, Чернівецька області). Виробництво яєць зросло на 9,6 %, реалізація худоби та птиці на забій (у живій вазі) – на 3,5 %. У сільськогосподарських підприємствах (крім малих) обсяги вирощування худоби та птиці зросли на 3,5 %, у

т. ч. свиней – на 9,3 %, птиці – на 2,3 %. Основним чинником невисоких темпів зростання в галузі є повільна динаміка зростання поголів'я і навіть його скорочення в окремих видах тваринництва. Зокрема, триває тенденція скорочення поголів'я великої рогатої худоби, яке за підсумками 2011 р. порівняно з 2010 р. зменшилося на 0,5 %; свиней – на 6,1 %.

Реалії сьогодення формують бачення продовольчої безпеки як такої, що спирається, насамперед, на результати ведення традиційного відновлюваного збалансованого сільського господарства і вже в другу чергу – на можливості сільського господарства на засадах використання нових технологій.

Продовольча безпека – це такий рівень продовольчого забезпечення населення, який гарантує соціально-економічну та політичну стабільність в суспільстві, стійкий та якісний розвиток нації, сім'ї, особи, а також сталий економічний розвиток держави [4].

Згідно із статтею 2, п. 2. 13 Закону України «Про державну підтримку сільського господарства України» під категорією «продовольча безпека» розуміють захищеність життєвих інтересів людини, яка виражається у гарантуванні державою безперешкодного економічного доступу людини до продуктів харчування з метою підтримання її звичайної життєвої діяльності [5].

На нашу думку, таке трактування категорії є обмеженим, адже продовольча безпека направлена забезпечувати населення не лише продуктами харчування, але виступати гарантом їх якості та безпечності.

На думку О.І. Гойчук, В.І. Курило продовольча безпека є гарантованою здатністю держави на принципах самозабезпечення основними харчовими продуктами за їх економічної і фізичної доступності незалежно від впливу зовнішніх і внутрішніх чинників задовольняти потреби населення в особі кожного громадянина продуктами харчування в необхідному обсязі, асортименті та якості на рівні, що забезпечує його здоров'я та інтелектуальний розвиток [6].

Проведений нами аналіз літературних джерел надає можливість сформулювати визначення продовольчої безпеки держави. Отже, продовольча безпека держави може бути визначена як стан розвитку суспільних відносин, за якого сукупність правових соціально-політичних, економічних, науково-технічних, організаційних, інформаційних та ряду інших заходів цілеспрямованих на забезпечення фізичної та економічної доступності до продуктів харчування, що є безпечними для життя та здоров'я, запобігання та подолання надзвичайних продовольчих ситуацій. Продовольча безпека є станом розвитку суспільних відносин на певному етапі розвитку продовольчого ринку.

Основними критеріями визначення рівня забезпечення продовольчої безпеки країни є [7]:

- достатність продовольчого споживання – відношення фактичного рівня споживання основних харчових продуктів на одну особу до науково обґрунтованих норм здорового харчування;
- доступність продовольчого споживання – відношення вартості річного набору харчових продуктів на одну особу, що відповідає науково обґрунтованим нормам здорового харчування, до річного доходу на одну особу;
- продовольча незалежність – частка продовольчого імпорту в загальному обсязі продовольчого споживання.

Так, за висновками експертів, обсяги середнього споживання харчових продуктів на одну особу та енергетичний вміст добових раціонів є недостатніми для підтримки на нормальному рівні здоров'я, працездатності та демографічного відтворення населення, при цьому продовольча безпека родин з низькими доходами перебуває у загрозовому стані.

Зусилля спрямованні на захист споживачів від зростаючих цін на продовольство, за умов низької платоспроможності населення, належить балансувати із підтримкою у виробників стимулів для досягнення приросту продуктивності та виробництва, необхідного для стабілізації цін та забезпечення достатніх обсягів виробництва. Саме підвищення продуктивності та збільшення виробництва сільського господарства є основою для забезпечення адекватного та сталого постачання продовольства та цін на нього в середньо- та довгостроковій перспективі [8].

За попередніми підсумками 2012 року скорочення обсягів виробництва у сільському господарстві становило 4,5%, що, в першу чергу, пов'язано із зниженням обсягів виробництва продукції рослинництва на 8,2% (зважаючи на зниження урожайності зернових культур та високу порівняльну базу 2011 року, коли обсяг виробництва рослинницької продукції зріс на 30,4%). Позитивні зрушення в агропромисловому секторі України відбулися протягом 2010-2012 року та характеризувалися: загальним приростом виробництва валової продукції сільського господарства, що становив 12,8% (попередньо за трирічний період), у харчовій промисловості – 4,5%; зростання валового збору зерна, в першу чергу за рахунок нарощування врожайності культур.

За минулі три роки (2010-2012 рр.) середньорічне виробництво зерна склало понад 47 млн. тонн, що на 4,3 млн. тонн більше порівняно з 2007-2009 роками; подолання негативної тенденції у галузі тваринництва: за трирічний період, що аналізується, валова продукція тваринництва зросла на 8,7%, у 2012 році забезпечено приріст виробництва молока, зупинено скорочення поголів'я великої рогатої худоби, забезпечено зростання поголів'я свиней і птиці; розпочато активну розбудову виробничої інфраструктури в аграрному секторі, в першу чергу, тваринницьких ферм та комплексів, оптових ринків сільськогосподарської продукції; збільшення внутрішнього виробництва, що є основним чинником зростання споживання основних видів продовольства населенням України: за 9 місяців 2012 року індекс продовольчого товарообороту зріс на 18%; зберігається позитивне сальдо зовнішньої торгівлі агропродовольчого комплексу. Але, наявність продовольства фізично, може бути недоступним внаслідок високих цін реалізації сільськогосподарськими підприємствами продукції (табл. 1) [9], або низької купівельної спроможності населення, що підтверджується критеріями забезпечення продовольчої безпеки (рис. 1) [10]:

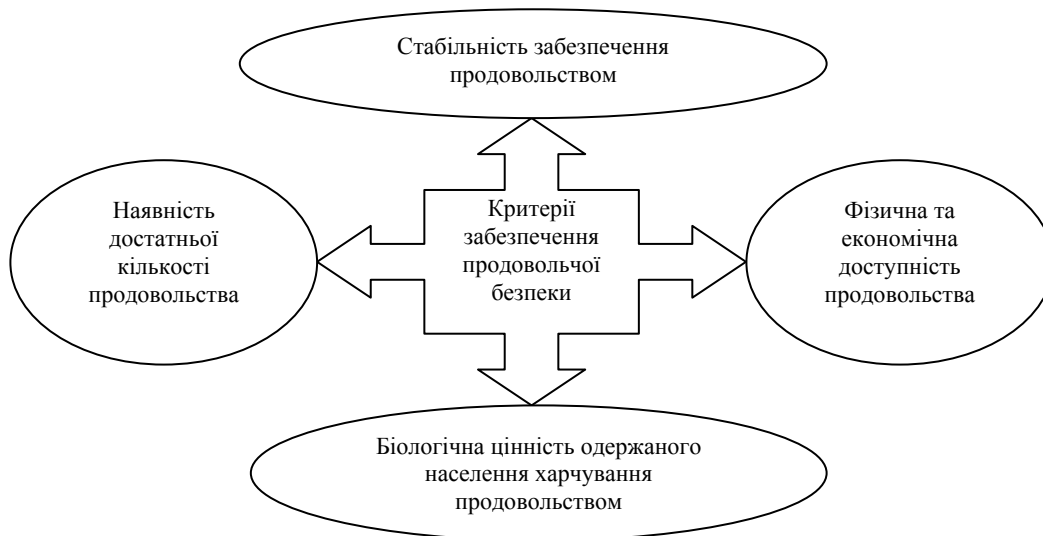

Рис. 1. Критерії забезпечення продовольчої безпеки

Межа продовольчої безпеки знаходиться за різними оцінками на рівні імпорту продовольства від 18% до 35% від загальної потреби. За даними Міністерства аграрної політики та продовольства України зовнішньоторговельний обіг основних видів продукції харчової та переробної промисловості за 2011 рік склав 11845,6 млн дол., що порівняно з відповідним періодом 2010 року більше на 18,8%. Зовнішньоторговельне сальдо позитивне і дорівнює 3043,6 млн дол., що становить 141% порівняно з аналогічним періодом 2010 року: експортовано товарів на суму 7444,6 млн дол., а імпортовано на суму 4401 млн доларів.

Необхідність забезпечення продовольчої безпеки вимагає підтримання відповідного рівня продовольчого самозабезпечення та зниження рівня продовольчої залежності від імпорту, що передбачає використання державної підтримки вітчизняних виробників сільськогосподарської продукції та вживання заходів імпортного контролю з метою захисту власних виробників від іноземної конкуренції.

Надійність забезпечення продовольчої безпеки полягає як у достатньому самозабезпеченні продуктами харчування, так і в наявності коштів для їх імпорту в необхідних обсягах за умов мінімальної потенційної вразливості продовольчого забезпечення населення в разі виникнення ускладнень з імпортом продовольства (відсутність валюти, зростання цін, ембарго тощо).

Задоволення потреб населення у продовольстві, у межах його купівельної спроможності, у 2011 році, як і у попередні роки, здійснювалося, в основному, за рахунок продукції вітчизняного виробництва.

Середні ціни реалізації сільськогосподарськими підприємствами (крім малих) продукції сільського господарства*

(грн. за т)

Роки	Зернові та зернобобові культури	Олійні культури	Цукрові буряки	Картопля	Овочі	Плоди та ягоди	Худоба та птиця (у живій вазі)	Молоко та молочні продукти	Яйця, за тис. шт.
1996	164,3	262,7	19,2	341,0	317,5	393,3	904,9	193,8	118,5
1997	146,6	238,0	72,4	322,6	301,9	211,8	1064,1	240,8	127,9
1998	123,8	319,9	50,5	426,2	308,9	253,7	1494,5	261,3	137,5
1999	187,7	490,6	60,5	619,7	404,1	686,9	1732,4	337,0	141,7
2000	406,1	510,2	104,9	647,6	525,0	567,8	2062,5	508,2	186,5
2001	342,5	736,6	148,4	636,4	792,5	596,9	3882,6	599,6	202,5
2002	289,1	828,9	130,3	736,2	905,4	728,2	3347,0	544,0	162,6
2003	495,5	852,3	141,5	624,8	823,1	410,6	2911,1	718,3	191,4
2004	396,0	1068,4	121,4	569,9	883,1	812,8	4856,6	839,9	238,8
2005	432,8	919,9	169,8	977,0	838,5	1065,4	6661,4	1094,7	236,8
2006	510,8	915,2	188,0	1934,5	906,4	1732,1	5830,0	1032,9	182,2
2007	771,2	1736,0	152,7	1727,8	1317,1	1687,0	6324,9	1620,6	264,2
2008	796,0	1635,9	177,9	1671,0	814,9	2235,7	10430,0	2082,1	401,9
2009	797,0	1950,3	490,0	1676,5	797,5	2162,3	10713,0	1856,6	402,0
2010	1112,4	2947,3	436,5	2290,6	919,7	2813,3	9553,5	2788,9	448,4
2011	1446,1	3374,2	519,1	3231,7	775,5	3295,5	10754,6	2986,0	477,1
2012	1726,0	3568,6	386,8	1108,7	632,1	2796,8	12091,4	2568,7	591,0

*Без ПДВ, дотацій, транспортних, експедиційних та накладних витрат; за 1996-2011 рр. – з урахуванням дотацій

Найбільш уразливими позиціями, з точки зору імпортозалежності залишаються позиції «риба та рибопродукти», «плоди, ягоди та виноград», «олія рослинна всіх видів», частка імпорту за цими групами у загальному споживанні відповідно становить 66,7; 48,3 та 39,8 відсотка при 30-ти відсотковому пороговому критерії цього індикатора (табл.2) [11].

Таблиця 2

Розрахунок імпортозалежності за групами продовольства, тис. тонн

	Імпорт продуктів у 2011 році у перерахунку на основний продукт (за даними Держстату)	Ємність внутрішнього ринку у 2011 році (за даними Держстату)	Відсоток імпорто-залежності, %	
			2011 рік	Довідково: 2010 рік
Хліб і хлібопродукти (у перерахунку на борошно)	85,6	5046,8	1,7	2,6
М'ясо і м'ясопродукти	244	2339,4	10,4	15,9
Молоко і молокопродукти	257	9363,0	2,7	2,9
Риба і рибопродукти	410,0	614,3	66,7	71,6
Яйця (млн. шт.)	51,9	14165,0	0,4	0,9
Овочі та баштанні	285,0	7440,0	3,8	4,7
Плоди, ягоди та виноград	1163,0	2405,0	48,3	51,3
Картопля	41,0	6368,3	0,6	0,5
Цукор	269,3	1758,3	15,3	20,5
Олія рослинна всіх видів	249,0	625,3	39,8	46,9
із неї олія соняшникова	1	426,0	0,2	0,2

Довідково: виробництво м'яса у забійній вазі всіма категоріями господарств у 2011 році порівняно 2010 роком зросло на 4,1 відсотка, плодів, ягід та винограду – на 12,3 відсотка.

Значний відсоток імпорту по групі «олія рослинна всіх видів» обумовлений ввезенням тропічних олій, які не виробляються в Україні (пальмова, кокосова олії тощо), але широко використовуються при виробництві продовольчих та непродовольчих товарів вітчизняними підприємствами. При цьому внутрішній попит на олію соняшникову повністю забезпечувався за рахунок власного виробництва.

У 2011 році частка імпорту риби і рибопродуктів у внутрішньому споживанні порівняно з попереднім роком скоротилася на 4,9 відсоткових пункти, проте це відбулося на фоні середньодушового зменшення споживання цієї продукції, обумовленого низьким платоспроможним попитом населення.

Основну частину імпорту плодово-ягідної продукції складають екзотичні види фруктів (цитрусові, банани тощо). У 2011 році проти попереднього року імпорт бананів зріс на 15,4 відсотка, цитрусових – на 13,8 відсотка. У той же час за вказаний період імпорт яблук скоротився у два рази.

За повідомленням прес-служби Міністерства аграрної політики та продовольства, у 2011 році скоротилися обсяги імпорту м'ясної та молочної продукції в Україну завдяки зростанню вітчизняного виробництва. Зокрема, імпорт м'яса в Україну скоротився на 132 тис. т, а молока – на 25 тис. т. У 2010 р. в Україну імпортували м'ясо в обсязі 246 тис. т із Бразилії, Польщі та Німеччини. Але Україна й експортувала м'ясо – у 2011 році в обсязі 80 тис. т до Росії, Білорусі, Казахстану, Молдови – переважно свинину та курятину. Імпорт молока та молокопродуктів переважно з Росії, Польщі, Білорусі, Франції та Німеччини за 2010-2011 рр. зменшився на 25 тис. т і на кінець 2011 р. склав 248 тис. тонн. Через політичні «молочні війни» з Росією та Білоруссю український ринок отримує більше молока та сирів, які не підуть на експорт. Імпортозалежність України спостерігається за такими позиціями як рибні продукти, плоди, ягоди та виноград, оскільки частка імпорту становить 68,3% та 53,8%.

Звичайно, виробництво експортно-орієнтованої продукції і використання коштів від її реалізації для імпорту необхідної продукції, виробництво якої в країні нерентабельне, має сенс. Поряд з цим слід зазначити, що в ідеалі продовольча безпека держави може бути гарантована за рахунок власного виробництва, адже будь-який імпорт передбачає залежність. Тому держава регулює експортно-імпортні операції за допомогою тарифних квот. Лімітування імпорту цукру через уведення тарифних квот, наприклад, має на меті підтримку вітчизняних сільгоспвиробників, які вирощують цукрові буряки, і переробників.

Квотування на ринку зерна з метою створення достатніх внутрішніх запасів було запроваджено в Україні з жовтня 2010 року і діяло до 1 липня 2011 року. На жаль, моніторинг наявності продовольчого і фуражного зерна, а отже поточний і прогнозний рівень забезпеченості був проведений неякісно й Україна

втратила позиції з експорту зерна на світовому ринку. Адже за нормальних умов та урожаю понад 40 млн т експортний потенціал України становить не менше 20 млн т зерна, проте за 2010-2011 маркетинговий рік було експортовано лише 8743 тис. т зерна.

На зміну квотам з 11.07.2011 року в Україні були запроваджені вивізні мита на пшеницю у розмірі 9% від контрактної ціни (але не менше 17 євро/т), кукурудзу – 12% (не менше 20 євро/т), ячмінь – 14% (не менше 23 євро/т) відповідно до Закону про внесення змін до Податкового кодексу України. За даними Рахункової палати щодо виконання держбюджету України за дев'ять місяців 2011 року запровадження експортного мита на зерно сприяло збільшенню доходів держбюджету на суму понад 0,7 млрд грн. Хоча за підрахунками Міністерства фінансів, якщо виробити зерна 50 млн т і експортувати 24 млн т, надходження до бюджету складуть понад 4 млрд грн. Тож із жовтня 2011 року експортні мита було скасовано.

Індикаторами стану продовольчої безпеки експерти FAO (Продовольчої сільськогосподарської організації) вважають обсяг перехідних (до наступного врожаю) запасів зерна та рівень його виробництва в середньому на душу населення. Гарантують продовольчу безпеку перехідні запаси, яких вистачить на 60 днів [12].

Доступність основних продуктів харчування визначається також і соціально-демографічною безпекою для всіх членів суспільства, через доступністю кількість і належну якість. При цьому необхідно, щоб доступність економічна і доступність фізична були збалансовані. У той же час, економічна доступність продуктів харчування знаходиться на низькому рівні, рівень доходів основної маси населення залишається низьким, збільшується розшарування суспільства. Як свідчать соціологічні опитування найбільш бідними себе вважають 25,5% населення, малозабезпеченими – 67%, відносно бідними – 7,3%, середньо забезпеченими – 0,1%, дуже забезпеченими себе не вважає майже ніхто.

За даними ООН сьогодні в Україні за межею бідності знаходяться 76% населення. Заощаджувати на продуктах змушені 11% українців (на 2% більше ніж наприкінці 2010 року). Доречі, витрати на харчування у сукупному доході сімей українців становлять майже 50%. Тоді як дані ООН, свідчать якщо ця стаття витрат становить 60% і більше, вона зараховується до бідних. Для порівняння: сьогодні в Німеччині сім'я витрачає на харчування 10% свого доходу, у Польщі – 25%. Таке загрозливе співвідношення свідчить не просто про бідність більшості населення країни – воно спотворює психіку, породжує у «верхах» свавілля та беззаконня, а в «низах» – зневіру, втрату сенсу життя, задріть, взаємну недовіру, стабільну депресію, агресивність [13].

Після двох місяців помірного зростання в лютому 2013 року споживчі ціни знизилися на 0,1%. Від'ємного значення набула й зміна ІСЦ у річному обчисленні – «мінус» 0,5%. Така цінова динаміка була обумовлена, насамперед, здешевленням сирих продуктів. Протягом місяця подешевшали цукор (на 2,8%), м'ясо та м'ясопродукти (на 0,9%), яйця (на 0,7%), риба та продукти з риби (на 0,4%), олія соняшникова (на 0,1%). Це призвело до зниження загального рівня цін групи сирих продуктів у лютому на 0,4% порівняно з попереднім місяцем та на 5,2% у річному обчисленні.

Поліпшенню показників розвитку реального сектору сприяло зростання з початку року обсягів сільськогосподарського виробництва на 5,8%. Така динаміка спостерігалася завдяки збільшенню загальних обсягів вирощування худоби та птиці на 13,9% порівняно з відповідним періодом попереднього року [14].

Таким чином, підводячи підсумки варто зазначити, що посиленню кризових явищ у сільському господарстві та загостренню продовольчої проблеми сприяють низька конкурентоспроможність та економічна незахищеність сільських виробників на внутрішньому продовольчому ринку.

Україна потребує стратегії розвитку агропромислового комплексу з урахуванням ефективного використання його потенціалу, зменшення імпортованої продукції та посилення експортної орієнтації.

Забезпеченням належних умов для ефективної виробничої діяльності мають стати стратегічні цілі аграрної політики для суб'єктів підприємництва. З цією метою необхідно нарощування обсяги виробництва продукції відповідно до потреб населення України і динаміки світового попиту на аграрну продукцію, регулювання та створення максимально широкої цінової доступності споживачів до продуктів харчування і досягнення показників якості продуктів харчування, пріоритетності забезпечення продовольчої безпеки держави та сталості розвитку аграрного сектору України.

Зважаючи на велику соціальну значимість і залежність від природних ресурсів та стану довкілля, потрібно перейти до визнання особливого статусу сільського господарства серед інших галузей економіки. У такому офіційному визначенні потрібно узгодити співвідношення достатності та якості виробництва продовольства й інших сільгосппродуктів, екологічної безпеки, соціальної значимості виробництва з прибутковістю галузі. Успіх подальшого здійснення аграрних реформ в Україні значною мірою залежатиме

від об'єднання зусиль держави, регіональної влади та місцевого самоврядування, аграрного бізнесу і сільського населення для активізації підприємницької та інноваційної діяльності.

Література

1. Саблук П.Т. Розробка аграрної (аграрно-продовольчої) доктрини України / П.Т. Саблук, В.В. Юрчишин // Агропромисловий комплекс України: стан, тенденції та перспективи розвитку. Інформаційно-аналітичний збірник (випуск 5) / За ред. П.Т. Саблука та ін. – К.: ІАЕ, 2002. – С. 625-642.
2. Гайдуцький А.П. Міжнародні інвестиційні процеси у розв'язанні глобальної продовольчої проблеми / А.П. Гайдуцький // Актуальні проблеми економіки. – 2006. – № 1(55). – С. 111-1213.
3. Про внутрішнє та зовнішнє становище України в 2012 році : Щорічне Послання Президента України до Верховної Ради України. – К. : НІСД, 2012. – 256 с. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.president.gov.ua/docs/posl.pdf>.
4. Наказ Міністерства економіки України «Про затвердження методики розрахунку рівня економічної безпеки України» № 60 від 02.03.2007 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.zakon.nau.ua/doc/?uid=1022.4251.0>.
5. Закон України „Про державну підтримку сільського господарства України” // Відомості Верховної Ради України – 2004. – № 49. – 527 с.
6. Гойчук О.І. Продовольча безпека та необхідність її правового забезпечення / О.І. Гойчук, В.І. Курило // Адвокат. – 2006. - № 3. – С. 3-5.
7. Економічна безпека / О.Є. Користін, О.І. Барановський, Л.В. Герасименко та ін.; [за ред. О. М. Джужі]. – К. : Алерта; КНТ; ЦУЛ, 2010.– 368 с.
8. Мерхо О. Шляхи ринкового підвищення продовольчої безпеки України / О. Мерхо, В.В. Колесник // Економіка сільського господарства і АПК: БІЗНЕСІНФОРМ. – 2011. № 7(1) . – С. 73 – 78. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://archive.nbuv.gov.ua/portal/soc_gum/bi/2011_7_1/73-78.pdf.
9. Офіційний веб-сайт «Державний комітет статистики України»: [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.ukrstat.gov.ua>.
10. Резнікова О.С. Продовольча безпека в умовах глобалізації економіки: теорія, методологія, практика : автореф. дис. на здобуття ступеня доктора екон. наук: 08.00.03 / Національний університет біоресурсів і природокористування України. - К., 2012. – 52с.
11. ЗВІТ про стан продовольчої безпеки України у 2011 році: [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.me.gov.ua/file/link/187457/file/zvit2011.doc>.
12. Сидоренко О. Продовольча безпека України неможлива без державного регулювання АПК: [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://ua-ekonomist.com/216-prodovolcha-bezpeka-ukrayini-nemozhliva-bez-derzhavnogo-regulyuvannya-apk.html10>.
13. Стежко Н.В. Збезпечення продовольчої безпеки України в умовах глобалізації [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://archive.nbuv.gov.ua/portal/soc_gum/prvs/2012_2/329.pdf.
14. Бюлетень Національного банку України (електронне видання): [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.bank.gov.ua/doccatalog/document?id=72653>.

331.526-053.6(477)

*Полищук Е.А., к.э.н., доцент,
ТНУ имени В.И. Вернадского*

ОСОБЕННОСТИ МОЛОДЕЖНОЙ ЗАНЯТОСТИ НА РЫНКЕ ТРУДА

Молодежь представляет собой социально-возрастную группу населения, находящуюся на стадии своего становления, освоения социальных ролей, имеющая ограничения в дееспособности по различным сферам участия в жизни общества и пользующаяся определенными льготами на период своего становления. Данная особенная роль молодежи в обществе усложняет ее положение на рынке труда. Существуют объективные обстоятельства, затрудняющие процесс социализации молодежи в области трудоустройства, например, неимение практического опыта работы по специальности и связанная с этим слабая конкурентоспособность в сфере занятости, отсутствие навыков самостоятельного входа в поле профессиональной деятельности и слабая ориентация в трудовых отношениях, а также несоответствие получаемых в учебных заведениях знаний потребностям реальных рабочих мест.

В современных условиях развития экономической системы все большее внимание ученые уделяют вопросам, посвященным функционированию рынка труда молодежи, наиболее полной реализации их профессионального и личностного потенциала. Различные аспекты данной тематики рассматривают